katkı

AYLIK FİKİR VE SANAT DERGİSİ

YIL: 1, SAYI: 4, 15 ARALIK 1970, FİATI 2 LİRA

4

Sahibi ve Sorumlu Yönetmen A. E. Güran — Aylık Fikir ve Sanat Dergisi — Her ayın 15'inde çıkar — İlân kabul etmez — Yazışma adresi Gedikpaşa Cami Sokak 40/5 - İstanbul — Yıllık abone: 24, altı aylık: 12, üç aylık: 6 TL.'dir. Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez. — Dizildiği yer: Asya Matbaası - Baskı: Haşmet Matbaası.

HALK ÖZ ATILIMLARINI MÜESSESELEŞTİRMELİDİR

A. E. GÜRAN

Kanımıza göre barış dönemlerinde hele ki ufak bir ülkede proleteryanın fiili iktidar durumuna gelmesi yani o burjuva toplumunun bu kadar çözülmesine göz yumulması (dış kuvvetler tarafından) hemen imkânsız gibidir. Dolayısıyle düzeni (hakim sınıfları) ancak kesinkes inkâr ederek yapabilecekleri tutarlı eleştirilerle birbirlerine yaklaşan devrimci aydınlar (teorisyenler) grubunun yeterli büyüklükte oluşması da olanaksız görülmektedir.

O halde proleterya ancak, yarattığı fiili durumları hakim sınıflara tasdik ettire ettire adım adım iktidara yürüyebilir. Başlardaki, yarattığı ufak fiili durumlar (işgal ve boykot), onlara ancak ufak bir iktidar bilinci verebilecektir. Fakat bu ilk basamaklarda müttefik olarak ara sınıfları da (küçük burjuvalar filân) yanında görecektir.

Demek ki şimdi yapacağımız şey kitlelerin işgal ve boykot pratiğini geliştirmektir. Bunun, genel boykota kadar gitmesi olanaksız görülmektedir. Çünkü bu hal, bütün düzen kurumlarının **hattâ ordunun bile çözülmesi demektir.** Düzünin en rigit çekirdeği olan ordu buna izin vermiyecek ve dış kuvvetler de müsaade ettirmiyecektir.

O halde gelişmekte olan işgal - boykot pratiği belli bir olgunluk noktasına geldiği an ordu, otomatikman müdahale edip bunu tasdik ettirme durumundadır ki bu da işçi - köylü konseylerinin kabulü demek olabilir. Burada halk ile ordu arasındaki sibernetik bağı iyi anlamak gerekir... İşgal - boykot hareketleri «sistemci» (radikal) olan orduda müdahale bilinci yaratacak, ordunun müdahale havası yayıldıkça da çalışanlarda genel işgal - boykot bilinci uyanacaktır. Bu gidişin sonucu genel işgal - boykot ile beraber hükümet darbesidir. Son tahlilde vardığımız bu sonuç tarihin bu konağında Türkiye halkının kendi kendini yönetmeye giden yoldaki ilk adımı olacaktır. Ve ordu gerçekten ilk defa halk ile omuz omuza gelmiş olacaktır.

Yüzyılların öğrencisi Türk aydını hâlâ cereyan eden bir olayı eskilerden bir olaya benzetip onun sonucuna varacağı hükmünü çıkarmaktadır. Gidişi izleyecek sağlam, objektif bir metottan yoksundur. Dikkatli bir izleyişle varacağı sonuç orjinal ise sırf bu yüzden yani evvelce

bir benzeyeni yok diye yanlış yaptığını zannedebilir. Çünkü yıllanmış talebeler çözüm kitabındaki sonuca bakmadan bir problemi çözdüğüne inanamamayı öğrenmiştir. O halde önce şu öğrenci psikozundan bir kurtulalım; falan ihtilâl gibi filân deney gibi (*) lâflarını dilimizden ve şemalarını kafamızdan atalım; yani bu gibi opsesyonlardan kurtulalım. Karşımızda yeni bir problem var ve büyük ihtimal çözümü bambaşka olacaktır.

Buna göre önce hiç olmazsa şu basit gerçeklerde anlaşalım.

1. Tez: Bu bölgede henüz, orduyu da iyice çözecek (yani rütbe hiyerarşisini erlere kadar hatta ast rütbeli subaylara kadar kıracak) bir proleter ihtilâli ortamına gidişe müsaade edilmez.

2. Tez: Orduya rağmen herhangi bir halk ihtilâli düşünülemez.

3. Tez: Fakat halka rağmen, ordu, ihtilâl adı ile, hükümet darbesi yapabiliyordu; ve halâ yapabilir inancı birtakım çevrelerde var.

4. Tez: Halkta, ordunun halka rağmen yaptığı hükümet darbelerinin devrim olmadığı bilinci uyanmaktadır.

5. Tez: İşçi ve köylüde kısmî ve az da olsa mahallî (yersel) iktidar bilinci oluşmaktadır (işgal - boykot pratikleri ile).

Bu tezler kabul edildiği taktirde tutulacak yol netleşmektedir. Meselâ şöyle ki: Ordunun darbe pratiği var, fakat artık halka rağmen (tam rijit, yani generalli filân kadrosu ile) darbe yapamaz. İşçi - köylü ise, işgal - boykot pratiği kazanıyor. O halde sonuç, **ordunun darbe pratiği işçi - köylünün işgal - boykot pratiğinin birleştirilmesine** gidiyor. Çünkü bunlar yarım inisiyatiflerdir. Ordu halksız darbe yapamaz duruma gelmiş, halk ta ordusuz ihtilâl yapacak hale gelemiyor. Bunlardan darbe inisiyatifinin kadrosu hazırdır ve bu kadro, adı ne olursa olsun Türkiye gibi emperyalizmin tesir sahasındaki bir ülkede daima olacaktır; çünkü bu kadro, böyle ülkelerdeki (daima bozulan sömürü düzenini ayarlama görevindeki) hakim sınıfların radikalizminin en bariz görüntüsüdür. Ancak halk inisiyatifinin (işgal - boykot inisiyatifinin) kadrosu yok gibidir. Halbuki Türkiye'de, aydınların asgariden Marxist olabilmeleri için (uzunca bir süreden sonra) ilk defa savunabilecekleri somut bir işçi - köylü hareketi oluşmuştur; yoksa lâfla Marxist olmak (!) her zaman ve her yerde mümkündür: «Marx'ı tutuyorum» dedin mi oldu bitti!.

Bizim devrimci kuruluşların çoğu sahtedir; onun için kafaları karıştırabilir. Hep, tepeden inme kurdurulmuştur; ve içine de pek tabii kasıtlı kasıtsız bir sürü ukalâ doluşmuştur. Halbuki gerçeği yaşamış memleketlerde, sol partiler, sendikalar somut halk hareketlerinin neticesinde teşekkül etmiş ve kendilerini bir müessese olarak hakim sınıflara tasdik ettirmişlerdir. Devrimci bir müessese, halk atılımları ile oluşturulan

(*) Neredeyse «İki Taktik» kitabı için «belletme kursları» açacaklar.

müessesedir; yoksa ismi devrimci de olsa hakim sınıflar tarafından (örnekle) kurdurulan müessese, devrimci karakterden yoksun doğmuş demektir.

Marx'ı Lenin'i nasıl okuyorsunuz?

«Hakim sınıf, proleteryaya ihsanda bulunmaz, bulunamaz; o, hakkını kendisi alır» diyerek sınıf savaşları gereğinden bahsedenler, nasıl olur da hakim sınıflar tarafından kurdurulan devrimci kuruluşları (!) kabul edebilirler?

Onun için bizde, ne partiler, ne sendikalar, klasik tiplerinde olduğu gibi sağ, orta, sol diye dizilemezler. Lâfta hiç birini sağ sosyalist, eylemde de sol sosyalist olmağa razı edemezsiniz. Yani, yazışma, nutuklaşma olunca hepsi en solcu olacaktır; eylem olunca da en tutucu yani en sağcı...

İşte bunun için bütün sosyalistlere sesleniriz: Mensubu bulundukları kuruluşun, lâfta bulunduğu çizgiye inanmamaları gerektiğini... Önümüzde çok somut şartlar vardır. Herkes lâfların ninnisine kulaklarını tıkamalı ve somut hareketlere fert olarak sahip çıkma durumunda gerçek çizgisini belli etmelidir. Bu, bir illegal çalışma ve yazışma gerektirmez. Bir ihtimale (darbe ihtimaline) karşı yapılacak konuşmalar legal çerçevede olabilir ve olmalıdır.

Baba devrimci geçinen kuruluşların hemen bütün kodamanları durumları itibariyle, darbe inisiyatifinin kadrosunu tıka basa doldurmuşlardır. Hatta şimdiden biribirlerini yemektedirler. Halk inisiyatifinin, işgal - boykot inisiyatifinin kadrosu ise bomboştur. Ezilenler, aydınlar tarafından yine yalnız bırakılmışlardır. İşte eylemde sol bir hareket, bir halk hareketi, yalnız bırakılmıştır. İşte reformculuğun çok solunda olan bir sol sosyalist (iktidara proleteryayı ortak ettirecek) hareket, hatta kendiliğinden müesseseleşmek yolunda olan bir hareket, yalnız bırakılıyor. İşte sol sosyalist, keskin sosyalist olduklarını haykıranların bir araya gelmesi için somut şart, somut platform: İşgal - boykot'un devamlılığı, yani işçi - köylü'nün iş yeri kontrolunu devamlı yapması (meselâ asgariden, ücreti, kâr ve vergiye göre ayarlama ve patronun genel menfaate aykırı kapital çekmesini önleme görevini yüklenmesi), yani hem eğitim hem pratik çalışmaları ile işçi - köylü konseyleri...

Ama o en ileri solcular (!), bu işgal - boykot hareketlerini, yalnız «orduyu darbeye teşvik» gibi anlıyorlar ve ilerideki reform girişimlerinde iyi bir yere tayin edilmek ümidiyle, «halk çobanlığında» göze girmeye çalışıyorlar. Ve darbeden sonra yüksek mevkilere oynayanlar da, organlarında, onlara «kilit mevkiler» (*) vaad ediyorlar. Her iş için daima

---

(*) Devrim Gazetesi, sayı 57, s. 8, «Devrim Stratejisi» başlıklı yazısından: «...devrime bağlı genç aydınları kilit mevkilere getirerek devrime bir güvenlik ve destek getirecektir.»

«tayin edilme» beklemiş küçük bürokrat, devrimci olmak için de tayin edilmeyi bekleyecektir. Küçük burjuva kindarlığı, her rejimde kolayca polis üniforması giyer. Onlar, hareket içinde oluşmasına yardım edeceği bir işyeri konseyinin üyeliğini düşünemez (veya hor görür, küçümser, mana veremez, filân), çünkü onlar, müesseselerin insanlar tarafından değil, tanrılar veya görünmez kuvvetler tarafından fi tarihinde oluşturulduğuna inanmışlardır; ki oralara, yine görülmez yüksek mevki sahiplerinden gelen emirlerle tayin edilerek girilebilir ancak (!) ... Halbuki bunların (küçük burjuvaların), (işgal - boykot atılımları reformcuları darbeye teşvik ettikçe), sınıf olarak işçi - köylü'nün yanında, özgür, gerçek devrimci bir müessese kazanmalarını önleyecek ve «genel reform planını bozuyor» diye ortadan silecek (tabii ki zorla) bir darbeye karşı şimdiden vaziyet almaları gerekir. Aydınların rolü işte burda; uygulanacak taktik de işte burda. Fikrin maddi güç olma durumu da işte burda. Reformcuların en korktuğu şey, bu işçi - köylünün, işgal - boykot alışkanlığı... Sempatizanları ile bunu, bu en yoksul halkın gücünü kırmaya uğraşıyorlar. Çeşitli şekilde «darbe ile gelince, biz onların (işçinin, yoksul köylünün) da haklarını vereceğiz» diyorlar; «onun için biz gelince onlar yine eskisi gibi kuzu kuzu çalışmalarına devam etmelidirler ve mevcut devrimci kuruluşlarda (!) devrimcilik oynamalıdırlar», «biz de yeni bir devrimci parti kurarız (!), orada da parlak nutuklar dinlerler» demek istiyorlar. «Halkın desteği»ni isterken, halktan, 27 Mayıs'daki gibi şakşakçılık ve kayıtsız şartsız tasvip eden seyircilik beklediklerini söylemek istiyorlar. Hayır! Bu yutturmaca kabul edilemez. Marksizmin M'sini anlamış hiçbir arkadaş, işçiye köylüye bu telkini yapamaz, bu aldatmacaya ortak olamaz. Bu hıyanettir!.. İşçi - köylü, yıllardır kanı ile, canı ile kazandığı pratiğini (işgal - boykot), müesseseleştirmelidir. Bu yepyeni devrimci kuruluşu ile, daha bir kendine inanarak, güvenerek, yarının hakim sınıflar sempatizanı reformist hükümetinin karşısında, özgürce yerini almalıdır. İşte Türkiye'de şu merhalede aydınların yapabileceği en ileri solculuk da budur: Hakim sınıfın düzen tashihi (reform) demek olan darbe ihtimaline karşı işçi - köylü'nün işyeri konseylerini önermek ve işçi - köylü'ye bulunduğu durumun (kazandığı durumun) bilincini vermek, onu bu yönde uyarmak...

Bizim gibi toplumlardaki, emperyalizmin işbirlikçisi hakim sınıflar diktasının, en büyük imdadı olan «darbe» ihtimaline karşı, böylece vaziyet alındıktan sonra, mevcut parlamento yönetiminin kıvırmaları, reform değil ancak «can çekişme» anlamında kalacaktır. Çünkü bu parlamento düzeninin tek kurtuluşu olan seçimlere halk itibar etmiyor ve etmeyecektir. Ve gittikçe düşen «seçime iştirak nisbeti»nin artırılması yolunda da halka telkinde bulunmayı, yani böyle bir aldatmacaya ortak olmayı, «esaslı» reformcular bile reddedeceklerdir. Zaten yalnız bu red-

diyede, bütün ilericiler, anlaşmışlar ve «parlamento dışı muhalefet» adı ile bir cephe teşkil etmişlerdir. Ancak şimdi, senteze varabilmek için yapılacak iş, bu «parlamento dışı muhalefet»in iç inkarı (negation) olan, (işgal - boykot inisiyatifini savunan) **halk cephesini** oluşturmaktır.

KARŞI - DEVRİM'İN HAMLE İHTİMALLERİ

Devrim sürecinin, yukarıda açıkladığımız, gittikçe somutlaşan şekline, dış politik denge dolayısile, şiddet ile karşı çıkılması pek mümkün değildir. İç politikada, şimdiki denge alternatifi olan besleme gerici grupların da, gittikçe büyüyen hareketler karşısında silineceği aşikârdır. Çünkü, bunların, şiddet politikası yapılamıyaacğı varsayımına göre, daha geniş çapta teşkilâtlandırılması olanaksızdır. Onun için hakim sınıfın, kademeli olarak ancak şu provokasyonları, şu tuzakları hazırlayabileceği kolayca anlaşılabilir.

1. Memleket, bir hükümet darbesine hazırlanmaktadır. Öyleyse, bütün önemli kuruluşlarında, darbe taraftarları ve sempatizanları vardır (kazanılmıştır). Bunlar, devrimci güçleri toparlamak için harekete geçirilir ve ipleri darbecilerin elinde olan, heyecan sömürücüsü bir devrimci parti (!) kurdurulur. Bu sırf, halk hareketleri gelişerek kendiliğinden, (darbecilerin programlarını ve dış politik anlaşmalarını karıştıracak) bir determinizm kazanmasın diye yapılır.

2. Batı bloku, el altından (CIA filân ile) ağırlığını koymaktadır. Mevcut parlamento düzeni muhafaza edilmek istenmektedir. O halde, darbeci (esaslı) reformistleri de ortadan silecek büyüklükteki girişimlerle, geniş bir toplayıcılık görevini yüklenen bir parti, heyecanlı ve tantanalı toplantılarla kurdurulur. Bütün kitle hareketleri, bu partinin vesayeti altında kontrola alınır. Ve parti, bu hareketlerin uslucalarını yürüterek, ne yapar yapar solcu takımını, seçimlerden oy bekleyen sığırcıklar durumuna getirir. Vaatleri de boş çıkmaz tabii... Hakim sınıf, 69 seçiminden epey akıllandı... Yani şu sosyalist partiye de üç beş mebusluk bahşetse ne olur? Başımı ağırır? Yoo, bilâkis, başı dinlenir.

SONUÇ: Her halükârda, şu sıralarda yeni bir parti için yapılacak girişimler, şu veya bu yönden PROVOKASYONDUR.

NOT: Bütün bunlardan sonra, vazgeçmeye henüz mecbur olmadığımız legalite uğruna, bize çok iyimser gelse de şu son cılız ihtimale değinmek zorundayız: Anayasaya uygun olan işçi-köylü konseylerini mevcut iktidar veya mevcut parlamenter rejimin iktidar adayı olarak tasavvur edilebilecek herhangi bir partisi tasdik edemez mi? Teorik olarak edebilir. Ama bu, büyük bir kemer sıkma politikasıdır. Bu, hâkim sınıfların, memleket idaresine alt sınıfları ortak etmesi yani kendi lüks tüketimlerinin murakabesini, alt sınıflara vermesi demektir. Zaten daima ,iş somutlaştıkça, gelir gelir, lüks tüketim tırmanmasına takılır. Bu, lüks sınırı da herkese göre sübjektiftir. Eli kalem tutanların çoğu, pasta parasına ekmek parası der. O halde bu sınırın objektif belirlenmesi ancak yığınların iktidara fiilen yaklaşması **ile olur.**

LENİN VE FELSEFE

II

HENRİ BARBUSSE

1895 tarihli mektupta bahs ettiği Berlin Kral Kitaplığı'ndaki tetebbuları özellikle bu eserlerin incelenmesine ayrılmıştır. Lenin, bu eserlerden birçok parçalar çıkarmış ve onları şerh etmiştir ki, bugün de muhafaza edilmektedir. Lenin, doktrinin tümü bakımından marksizmin felsefe cephesinin önemini anlayınca, bu alandaki yani umumiyetle felsefe sahasındaki bilgilerini derinleştirmekten geri kalmadı. Hayatının **Ailesine Mektuplar**'ı yazdığı devreleri bilhassa felsefe ile uğraştığı devrelerdir. Sibirya'ya sürüldüğü vakit tekrar felsefeye dönüşü böyle oldu. N. K. Krupskaya'nın 20 Haziran 1899 da, kayınvalidesine yazdığı mektupta şu satırlar var: «Volodya her çeşit felsefî eserleri inceliyerek okuyor; bu şimdi onun resmî meşgalesi: D'olbach, Helvetius, İlh.» Moskova Jandarma Dairesinin dosyalarında tesadüfen bir liste bulunmuştur ki, bunda, Lenin'in sürgün sonunda Şuşenkaya'dan Moskova'ya gönderdiği, resmî makamlar tarafından el konan bir sandık kitabın adları yazılıdır. Bu listede, aşağıdaki felsefî kitapların isimleri var: Spinoza (**Ahlâk**); Spinoza (TEOLOJİKO-POLİTİK); Spinoza (**De Intellectus Emendatione**); Helvetius (**Espriye Dair**); Helvetius (**İnsana Dair**); Kant (**Sırf Aklın Tenkidi**); Fichte (**Şuurun Verileri**); Fichte (**İnsanın Mukadderatı**); Schelling (**Külliyat**); Hegel (**Ansiklopedi**); Hegel (**Hukuk Felsefesinin Elemanları**); Feuerbach (**Felsefe Tarihi — Bacon'dan Spinoza'ya kadar**); Feuerbach (**Felsefî Tenkitler**); Plehanof (**Materyalizm Tarihine Katkı**); Lange (**Maddeciliğin Tarihi**).

Bu liste bize Lenin'in felsefî eserleri nasıl bir ciddiyetle incelemeye giriştiği hakkında fikir vermeğe yeter. Aynı zamanda, ailesile ilişkilerinin karakterini, bizi rikkate getirecek şekilde, aydınlatır: Bütün bu eserleri bin müşkülâtla annesi ve kızkardeşleri tedarik edip göndermiştir ki, çoğu, bugün bile herhangi bir Batı memleketinde güç ele geçer; 1900 yılının Rusya'sında ise, şüphesiz, nadir bulunur kitaplardı. Lenin'in felsefî etüdlerinin üçüncü devresi, 1905 İhtilâlinden sonra, İsviçre ve Fransa'daki sürgününe düşer. Lenin, ilerde tekrar bahsedeceğimiz hususî sebeplerden ötürü, 1904 ten itibaren, felsefî etüdlere dönmek ihtiyacını duyuyordu. Fakat, İhtilâlin patlayışı ve bütün politika ve teşkilât işini ellerinde tutan Lenin'in Rusya'ya dönüşü bu iş için vakit bırakmadı. Bununla beraber, Lenin'in tetebbuu aksamamıştır. Bu devrenin felsefî çalışmalarının sonucu AMPİRİYO — KRİTİSİZM VE MATERYALİZM adlı büyük cilt olmuştur ki, meydana gelmesi için Aristo'dan Wund'a kadar aşağı yukarı yüzelli ağır felsefî cildin okunması gereken kalın ve sırf filo-

zofik bir kitaptır. Lenin, Cenevre Kütüphanesi yetmediğinden, daha bol vesika bulmak için, Londra'ya bir seyahat bile yaptı (20 Haziran 1908 tarihli mektupta yazdığına göre).

Vladimir Iliç felsefî literatürü izlemekten hiç bir zaman geri durmamıştır. Faraza, biliyoruz ki, 1920 de, Labriola'nın iki eserini tetebbua koyuldu; 1921 de, Romanofların yıkılan İmparatorluğunda sosyalist arşitektürün bütün hızıyla başladığı devirde, tekrar Hegel'e döndü ve **Mantık**'la **Fenomenoloji**'yi inceledi. Fakat, büyük sürgünün başlıca meşgalesinin felsefî yazıları okumaktan ibaret olduğu devirleri belirtmek istersek, sistematik felsefe faaliyetinin dördüncü bir devresini daha buluruz ki. Birinci Cihan Savaşı'nın başına (1914 - 16) tesadüf eder. Hatta, **Marksizmin Üç Kaynağı ve Üç Unsuru** adlı küçük etüdünü; **J. Dietzgen'in yirminci ölüm yıldönümü; Karl Marx Doktrininin Tarihî Kaderi** ve **Marx'la Engels'in Mektuplaşmaları**'na yazdığı bir **Giriş** gibi makalelerini 1913 te yazmıştır. Lenin, bu son yazılarda: **Devrimci düşünüşte esas, ileri adım, dâhiyane adım Marx ve Engels'in maddeci diyalektiği bilimin bütün alanlarına - politik ekonomiye, felsefeye, tabiat bilgilerine, siyasete ve işçi sınıfının taktiğine - uygulanmasında ifadesini bulur,** diyor; ve şunu belirtiyor: Maddeci diyalektik, marksizmin canlı ruhu, asıl temeli, teorik esasıdır. Bu devrede Lenin, diyalektiğe dair nazarî bir kitap yazmak istiyordu. Bu kitap yazılamadı. Emperyalist savaşa karşı umumî ayaklanma hamlesi, ikinci Rus İhtilâlinin taşkın heyecanı, Ekim'in gürültüleri ve sosyalizmin pratik gerçekleşmesinin zorunlu kıldığı şeyler Lenin'e felsefî travayını bitirmek için gereken boş vakti bırakmadı. Heraklitos'dan Georges Noel ve Abel Rey'e kadar, felsefeye dair sekiz binden fazla sayfa okuduğu bu devreden kalan şey, bunları okurken çıkardığı, bazen pek uzun özetler ve yorumlardır. Bu not yığını içinde en önemli yeri tutan, Hegel'in **Mantık**'ı ve **Felsefe Tarihine Dair Konferanslar** ile ilişiği olanlarla **Diyalektiğe Dair** unvanlı parçalardı ki, **Ampiriyo-Kritisizm ve Materyalizm'in** Fransızca nüshasına ek olarak konmuştur. Bu notlar, her ne kadar küçük parçalar halinde ise de, topu birden nadir bir düşünüş derinliği ve yüksek bir fikir gücü gösteren ahenkli bir felsefî travay teşkil eder. Bir hazırlıktan başka bir şey olmıyan bu travayın bazı parçaları Fransa'da aydın çevrelerin dikkatini filozof Lenin üzerine çeken de bu olmuştur.

Bu kadar kısa bir yazının çerçevesi içinde Lenin'in filozof yüzünü çizmek imkânsız. Maksadım, birkaç okurun dikkatini büyük ölünün fikir faaliyetinde yer alan bu cephe üzerine çekmek.

Felsefede Lenin'in eseri, yarıyarıya, Marx ve Engels'in felsefesini, ortodoks anlamında, ilk haline getirmek yani yeni baştan kurmaktan ibarettir. Lenin, ustalarına ait bu felsefî doktrinin esasını **Granat Rus Ansiklopedisi** için yazdığı, marksizme dair küçük risalesinde bize açıkla-

mış ve sunmuştur. Marx'ta felsefî maddeciliğin ve diyalektiğin ne olduğunu, müellif, bu yazıda, duru bir biçimde serip açıyor. Marx'ın XVIII. yüzyıl maddeci akımlarına ve Feuerbach'ın humanist maddeciliğine karşı durumunu açıkladıktan sonra, Lenin, - sözü Marx'a bırakarak - şöyle devam eder: «Hegel'in İDE adı altında mustakil ve muhtar bir **süje** haline yükselttiği düşünüş prosesi, realitenin saniidir... Bana göre, fikirler dünyası insan esprisine taşınmış ve çevrilmiş madde dünyasından başka bir şey değildir.»

Engels, Marx'ın maddeci felsefesine tamamile uygun olarak, şunları yazıyordu: «... Dünyanın gerçek ünitesi maddiyetinden ibarettir ve bu maddiyet felsefesinin ve tabiat bilgilerinin uzun ve zahmetli bir gelişmeyle ispat edilmiştir... Her yeni felsefenin temel meselesi varlıkla düşüncenin ilişkileri meselesidir. Aslî unsur hangisidir? Bu soruya verdikleri cevap tarzına göre, filozoflar iki muhtelif kampa ayrılırlar: Tabiata nisbetle esprinin önceliğini tasdik edenler ve buna binaen, her ne suretle olursa olsun dünyanın yaratılışını kabul edenler İDEALİZM kampını teşkil ederler. Tabiatı primordiyal unsur gibi alan ve anlıyanlar muhtelif maddeci okullara mensupturlar.»

Marx, (moral anlamda değil de, felsefî anlamda olmak şartile) idealizm ve materyalizme ait başka herhangi bir anlayışın zihinleri karıştırmaktan başka bir şeye yaramıyacağı fikrindeydi. Marx, daima, şu veya bu tarzda, dine bağlı olan asıl idealizmi değil, belki Hume ve Kant'ın zamanımızda özellikle yayılmış bulunan görüşünü de - muhtelif veçheleriyle agnostisizm, kritisizm ve pozitivizmi - kesin olarak red etti. Marx'ın verdiği hükme göre, bu felsefe tarzı gericidir, idealizme bir kapı açmaktır; pratik olarak ta, idealizmi herkesin önünde inkâr edip gizlice kabul ediş demektir.

Marx'ın hürriyet ve zaruret hakkındaki fikrini de ışıklandırmak gerekir: «Hürriyet zarureti anlamaktan ibarettir. Zaruret anlaşılmadığı sürece kördür. Bu, tabiatı ve zaruretin hürriyete diyalektik olarak dönüşmesini yöneten yasalar hakkındaki marifettir. Marx ve Engels'e göre, Feuerbach'ınki de dahil olmak üzere (ve öncelikle Büchner, Vogt ve Moleschott'un vülger maddeciliği) eski «materyalizm»in başlıca kusuru, kimyanın ve biyolojinin en yeni ilerlemelerini hesaba katmadığı için, «esas itibariyle mekanik» oluşu; ne tarihe, ne de diyalektiğe adapte olamayışı; ve tekâmül görüş açısını tutarlı ve üniversel bir biçimde uygulayamayışıdır. Nihayet, bu eski materyalizm «insan özü»nü soyut olarak tasavvur ediyor; onda, tarih tarafından konkre yani somut olarak tayin edilen «sosyal ilişkilerin tümü»nü görmüyordu. Bu materyalizm, böylece, dünyayı yorumlamaktan başka bir şey yapmıyordu; oysa, gereken şey onu değiştirmekti. Başka türlü söylemek gerekirse, bu materyalizm, «pratik devrimci faaliyet»in önemini hesaba katmıyordu.

ANADOLU BOLŞEVİK OLABİLİR Mİ?

Bülent NEBİL

1918 denberi, bizde bir **sosyal politika** zaruretini savunan ve dünyayı yöneten en büyük faktörün **ruh faktörü** ve **moral faktör** olduğuna inanan (1) Necmeddin Sadık (Sadak), 1920 aralık ayının son günlerinde, yukarki soruya menfî cevap veriyor; ve, **«Anadolu ve Bolşevikler»** başlıklı yazıda, şu fikirleri ileri sürüyordu:

1 — Hiç bir teori, hiç bir ihtilâl, muhtelif ülkelerde, tıpatıp uygulanamaz.

2 — Her ülkenin özel bir takım şartları vardır. Her ülkede sosyal değişiklikleri doğuran faktörler başka başka olduğu gibi, bu değişikliklerin biçimi ve amacı da başka başkadır.

3 — Rusyada İhtilâli ve Bolşevikliği yaratan şartların hiç biri Anadoluda yoktur.

4 — Anadoluda büyük toprak sahiplerinin ezdiği köylü yoktur. Birikmiş ve yığılmış bir işçi sınıfı ve Çarlık baskısına benzer bir Saray baskısı da yoktur. Anadoluda küçük toprak ve emlâk sahipleri görürüz.

5 — Anadolu eski inançlar üzerine kurulmuş bir toplumdur. Türk ve Müslüman Anadoluda, kökleşmiş dinî ve millî inançlara zıt olarak, veraset ve mülkiyet kaldırılamaz.

6 — Türkiye, sosyal yapısı sonucu, aşırı ihtilâllerden uzak yaşıyacaktır.

7 — Bize gereken şudur: Devletin sosyal reformlar yapması.

Necmeddin Sadık, **İhtilâl yenileşme ve reform aracıdır,** diyenlere karşı çıkıyordu. **Anadolu Bolşevik olamaz:** Hükmüne varan **Akşam** başyazarı, **sosyal reform sınırlarının aşılmasını kat'iyen istemiyordu.** Onun görüşüne göre: Halk, Halife ve Sultan'a gönülden bağlıydı; köylü, insafsız toprak ağalarının pençesinde sömürülm durumunda değildi; mülkiyet ve miras prensipleri ise mukaddes sayılmaktaydı.

Necmettin Sadık'ın makalesini - daha rahat anlaşılması için - hafif bir rötuşla, sunuyoruz:

«Son günlerde Anadolu ile bolşeviklerin münasebetinden çok bahs

edildi. Bazıları, Avrupa Devletlerinin bolşeviklerden ne kadar nefret ettiğini biliyorlar. Anadoluyu fena ve tehlikeli göstermek için en iyi ve en kolay çare, bolşevik göstermektir. Onu da biliyorlar ve durmadan bu noktadan saldırıyorlar. Bazıları da, Anadolunun gerçekten bolşeviklerle taahhüde girmiş olmasından ve anlaşma meselesinin güç ve hatta imkânsız olacağından korkuyorlar.

Anadolunun bolşeviklerle münasebeti iki türlü olabilir:

1 — Sırf diplomatik münasebetler; sosyal ve politik. şekiller üzerinde bir anlaşma. Bu bir dış politika ve bir çıkar meselesidir. Bu politika ve bu çıkar da her gün değişebilir. Azerbaycan ve Ermenistan meselesi bolşeviklerin dış politikasile Anadolunun dış politikası arasında sürekli ve derin bir yakınlık olamıyacağını gösteriyor.

2 — Asıl önemli cihet, memleketin iç sisiyaseti ve içtimaî yani sosyal düzeni bakımından bir yakınlık ve benzerlik olup olmamasıdır. **Anadolu Bolşevik oldu!** demek sosyal inkılâpların mahiyet ve sirayet tarzını, hâdiselerin faktörlerini bilmeden, bu kadar muazzam bir mesele hakkında havadan söz söylemektir. Anadolu sosyal ve siyasî şekli itibarile bolşevik olabilir mi? Zannetmiyoruz. Burada bolşevizmin ne olduğunu inceliyecek değiliz. Esasen, incelemek için elimizde yeteri kadar bilgi yok. Sosyal ve siyasî bir doktrin, ağızdan gelme havadislere dayanılarak incelenemez. Yalnız bildiğimiz bir şey var: Bolşevizm büyük bir ihtilâldir. Rusyadaki sosyal ve politik düzeni kökünden yıkarak, bir takım nazariyelere göre, müesseseleri yeniden ihdas ediyor. Sosyalizmin pek geri, pek yavaş ve verimsiz bulduğu nazariyelerini ve vasıtalarını bırakarak, daha kesin ve daha aşırı ve şiddetli vasıtalara, kanlı ihtilâle, işçi partisinin diktatörlüğüne, burjuvazi sınıf ve müesseselerinin imhasına baş vuruyor.

Dünyada hiç bir nazariye, hiç bir ihtilâl muhtelif memleketlerde aynen tatbik edilemez. Her memleketin, hususî bir takım şartları vardır. Her memlekette içtimaî tahavvülleri husule getiren sebep ve âmiller başka başka olduğu gibi, bu tahavvüllerin şekil ve gayesi de başka başkadır. Nitekim, sosyalizm gibi dünyanın her tarafında bu kadar köhneleşmiş bir mesleğin bile, hâlâ belli sınırı, kesin bir çerçevesi yoktur. Fransa'nın ananevî «Sosyalist Fırkası»nın gayesi başka, sendika sosyalistlerinin gayesi başkadır. İngilteredeki Sosyalist Fırkası ile, Almanya ve Belçikadaki Sosyalist Fırkaları arasında birçok farklar vardır. Binaenaleyh, Rusyada muazzam bir ihtilâl neticesi doğmuş olan aşırı ve şiddetli bir mesleğin her isteyen tarafından kabul ve tatbik edilebileceğini zannetmek büyük bir cehalettir. Bâhusus Türkler arasında! Rusyada bu ihtilâli ve bu doktrini vücuda getiren şartlar Anadolu'da tamamile mefkuddur. Rusya uzun seneler, büyük arazi sahiplerinin cebir ve istibdadı altında ezilmiş, adeta hayvan gibi kullanılmış köylüden ve büyük şehir-

lerin imalâthanelerinde tazyik görmüş ameleden, çarlık istibdadı altında isyana hazırlanmış, fakat bir türlü kendini toplıyamamış bir halktan mürekkepti. Her ferdin vicdanı bu baskıyı, bu içtimaî, siyasî ve sınaî esareti hissediyor, fakat bir türlü başkalarına izhar edemiyordu. Her kes aynı duyguları taşıdığı halde, hiç kimse bir araya toplanıp dertleşemiyordu. Harp ve seferberlik, siper bu dertleşmeyi, herkesin ayrı ayrı duyduğu hissiyatı bir arada duyurmağa vesile oldu. O zamana kadar duygusuz ve dermansız kalan Rus kitlesi coştu. Müşterek duygular feveran etti; ve ihtilâl oldu. İş başına geçenler ilkin bu ihtilâli doğuran ahvâli ortadan kaldırmak istediler: Büyük emlâki, köylü arasında taksim ettiler, işçiyi hâkim kıldılar. Burjuva sınıfını ve burjuvazi müesseselerini yıktılar. Eski nizâm-ı âlemi, dünya düzenini yıkarak yeni bir cemiyet binası yapmak, yeni bir toplum yapısı kurmak istiyorlar.

Oysa, Anadoluda ne büyük arazi sahipleri tarafından ezilen köylü var, ne de teraküm ve tekasüf etmiş bir amele sınıfı ve çarlık baskısı. Bunun aksine, Anadolu, küçük arazi ve emlâk sahiplerinden mürekkeptir. Mütegallibe denilen şey yer yer arız olan ve tedavisi gayet kolay küçük bir hastalıktır. İkincisi, Anadolu, eski itikatlar üzerine müesses bir cemiyettir. Anadoludakiler, esaslarını Türklük ve Müslümanlıktan alıyorlar. Nasıl olur da bu kökleşmiş dinî ve millî itikatlara zıt olarak, veraset ve mülkiyet hakkının ilgasına teşebbüs edebilirler? Buna inanmak için çok safdil olmalı. Nasıl olur ki, İstanbuldan giden Heyet'i: «Padişahımızın kokusunu getirdiniz!» diye gözyaşlarile karşılayan Anadolu, bolşeviklerin Hilâfet ve Saltanat esaslarına mugayir olan eşkâl-i siyasiyesini alabilir?

Türkiye, içtimaî bünyesi neticesi, böyle müfrit ihtilâllerden uzak yaşayacaktır. Bize lâzım olan, Devletin içtimaî islâhat yapmasıdır.» (2)

Necmettin Sadık, **«Bolşevik Siyaseti»** başlıklı yazısında, DENİZE DÜŞTÜĞÜMÜZ İÇİN YILANA SARILDIĞIMIZI söylüyor; ve ANADOLUNUN HENÜZ TAMAMİLE BOLŞEVİK OLMADIĞINI görerek teselli buluyordu:

«Batı diplomatlarının Doğu işini bir türlü anlayamamaları yüzünden yapılan büyük hataların sonucu olarak Doğuda bir bolşevizm nüfuz ve kudreti peyda oldu. **Denize düşen yılana sarılır** kavlince, Anadolu ile Rusya arasında bir yakınlık kuruldu. Bolşeviklerin bu çok işine geliyordu. Çünkü, Türklerden faydalanarak, Kafkasya ve Türkistan havalisinde

bir mihrak tesis ettiler. Hatta, Kafkasya ve Türkisuanı, Azerbaycanı, Kuzey İranı istilâ ettiler. Bolşevizm, bizatihî istilâcı ve büyük bir sirayet kuvvetini haiz bir fikir ve içtihat olmaktan ziyade asker ve propaganda ile kurulan ve durmadan istihale ve tekâmüle uğrayan bir idare tarzı olduğuna göre, bolşevizm, mahiyeti itibarile emperyalist bir kuvvet olarak meydana çıkıyor. Ne Türkistan, ne Azerbaycan, ne kuzey İran Rus olmadığı halde, oraları halâ Sovyet Rus ordularının istilâsı altında bulunuyor. Anadolu, varlığını ve istiklâlini savunmak için çaresiz bu kuvvetten yardım istemiştir. Kafkasyada ortaya çıkan bazı ihtilâflara rağmen Bolşeviklerle temas halinde bulunuyor.

Anadolunun gözünü Doğudan Batıya çevirmek şimdi İtilâf Devletlerinin elindedir. Türklere hayat ve istiklâl hakkı verilirse Yakın Doğuda bir bolşevik tehlikesi bahis konusu olamaz. Diğer taraftan, Anadoluda Bolşevizm siyasetinin emperyalist mahiyetini ve gelişmelerini dikkatle izlemelidir. Sovyet Hükümetinn bütün amacı kendisini Avrupa Devletlerine tasdik ettirmek, onlarla ticarî, hatta mümkün olursa siyasî münasebetlere girişmektir. Bunun için bir çok vasıtalara başvurdu. Bu amacı elde ettiği gün Yakın Doğudaki durumunu ister istemez değiştirecek, taahhüt ettiği şartlara riayet edecektir. Hatta, bilâkis, ondan sonra, eski Çarlık Rusyası sınırının ihyası, Doğudaki küçük Müslüman Hükümetlerin temessülü, İstanbul üzerindeki eski emellerinin yenilenmesile uğraşacaktır.

Anadolu henüz tamamile Bolşevik olmamıştır. Hiç şüphesiz Ruslar, Türkleri tamamile elde etmeğe uğraşıyorlar. Temenni ederiz ki, bu başarılarının sebepleri Avrupaca hazırlanmaz. Aynı zamanda umarız ki, Anadolu, Muskovanın gerçek siyasî ve millî amacını ve Bolşeviklerin bunu elde etmek için kapıdan kovulup bacadan girmek suretile ne tarzda uğraştıklarını dikkat nazarına alarak, en ufak bir millî gayeyi elde etmek için Avrupa devletlerile ilk fırsatta müzakereyi istihfaf etmeyecektir. Bakû Kongresi'nde, önemli Bolşevik şahsiyetlerinden biri, Anadoludaki akımlardan bahs ederken: «Türk komünizmi çok çocukça bir şey!» diyerek istihza ve ihtirazını açığa vurmuş. Anadolu da Bolşeviklerin siyasî niyetlerine karşı hiç şüphesiz böyle çekingen davranıyor.» (3)

Necmettin Sadık'a göre; ANADOLU BÜTÜN MUKADDERATINI RUSYANIN MUKADDERATINA HENÜZ BAĞLAMAMIŞTI:

«Anadolunun çekingen davranması gerektiğini ileri sürmüştük. Ankara Hükümetinin de bizim düştüğümüz endişe ve ihtiraza düştüğü görülüyor. Rus - İngiliz müzakerelerinden haklı olarak kuşkulanan **Ankara, hiç şüphe yok ki, bütün mukadderatını Rusyanın mukadderatına henüz bağlamamıştır.** Esasen ilk gaye itibarile Ankara ile Moskova arasında büyük farklar vardır. Anadolu, Türklerin kendi siyasî ve tarihî sınırları içinde hayat ve istiklâlini istiyor. MOSKOVA ÂLEMŞÜMUL BİR İH-

TİLÂL İSTİYOR. Bunu elde etmek için ordularını, eski Çarlık sınırı dışında, siyasî propagandası için kullanıyor. Binaenaleyh iki mukadderat arasında hiç benzerlik yoktur. Anadolu dileklerini elde ettiği takdirde, bolşeviklerin uzak DÜNYA İHTİLÂLİ EMELLERİNİ bekleyemez. Binaenaleyh, bu dilekleri elde etmek fırsat ve ihtimali çıkınca bunu da kaçırmaz. Hiç şüphe yok ki, **Anadolu Rusya ile giriştiği münasebetlerin şeklinde, kendi dileklerinin elde edilmesile bolşevik dileklerinin elde edilmesi gayelerini birbirinden ayırmamak gafletinde bulunmamıştır.** Özellikle, Krasin'in kaç aydır Londra'da israrla oturduğunu ve Doğu siyasetine dair en önemli teklif ve şartları bile müzakereden çekinmediğini gören Anadolu, bolşeviklerin Londra'yı elde etmek hususundaki israrlarını ve acele davranışlarını örnek alacak; ve bu davetten (Anadolu meselesini Anadolu ile müzakere etmek üzere Londra Konferansına delege istenmesini) faydalanarak, Londrayı kazanmak için oraya koşmakta tereddüt etmiyecektir. Gerçek politika şimdi bunu gerektiriyor.» (4)

Çiçerin'in Anadolu8ya gönderdiği cevabî nota münasebetile, Necmettin Sadık şu satırları yazıyor:

«Anadolu, **pek çok korkulduğu gibi**, millî mukadderatımızı bolşevik Rusyasının uzak gayelerine öyle gelişi güzel bağlamış değildir. Evvelce de tekrarladığımız gibi, bolşevik Rusyasının enternasyonel ve hatta cihanşümûl emellerile Anadolunun pek millî ve sınırlı gayeleri arasında benzerlik yoktur. Ankara Hükûmeti de, Rusya ile olan münasebetlerini kendi amacına uygun bir biçime inhisar ettirmek siyasetini göstermiştir. ANADOLU, SIRF İSTİKLÂL VE VARLIĞI İÇİN SAVAŞIYOR. BU İSTİKLAL VE HAYAT HAKKINI ELDE EDİNCE, ARTIK RUSYA EMELLERİNİN GERÇEKLEŞMESİNİ BEKLEYEMEZ. Hariciye Vekili Muhtar Bey şöyle diyor: «Millet ve Hükümetimiz, millî maksatlarını tatmin ettiğine inandığı gün, ittifak etmekte bulunduğu Rusya hükümetini gücendirmeden sulh akdedecektir.» (5)

Notlar:

---

(1) «Türkler, bütün dünya gibi pek mühim bir İnkılâp geçiriyorlar. Bu İnkılâbın sarsıntısını çok hissediyoruz, çünkü tamamile batınî ve ruhîdir. Ruhtaki tehavvüller şeklin tebeddülüne benzemez. Dünyayı idare eden en büyük âmil ruh ve maneviyattır.» (**Akşam**, No. 799)

(2) **Akşam,** No. 809, 23 kânunuevvel 1920.

(3) **Akşam,** No. 844, 27 kânunusani 1921.

(4) **Akşam,** No. 846, 29 kânunusani 1921.

(5) **Akşam,** No. 850, 2 şubat 1921. **Hâkimiyet-i Milliye** muhabiri, Rusya ile münasebetler ve komünizm hakkında, Mustafa Kemal Paşa'ya sualler sormuştu.

Akşam'ın Anadolu muhabiri, Paşa'nın cevabını gazetesine ulaştırmayı ihmal etmiyordu. Bu cevaba göre, Rusyadaki komünizm bizde uygulanamazdı (No: 861, 13 şubat 1921).

Akşam muhabiri, Zonguldak'tan gönderdiği bir yazıda, İstanbulun henüz açıkça öğrenmediği bazı Anadolu meseleleri arasında, Anadolunun bolşeviklerle olan münasebetlerine de önemli bir yer ayırıyor; bolşeviklerin aleyhimizde uğraştıklarını ve Anadoluda bolşevik propagandası yaptıklarını belirtiyordu.

Muhabire göre:

«Anadolunun bolşeviklerle olan münasebetleri, son günlerde gazeteler tarafından hayli bahis konusu edildi. Londra Konferansı'nın toplanması arifesinde, bu meselenin ve bu münasebetlerin ne biçimde olduğunun açıklanması gerekti. Mustafa Kemal Hazretlerinin **Hâkimiyeti- Milliye**'deki resmî bildirilerinden ve yayınlardan sonra artık bu mesele de eski bulanıklığını tamamile kayb etmiş oluyor. Binaenaleyh, artık açıkça denebilir ki, Ankara Hükümeti, hareketlerindeki serbestliği kayıtlayacak olan bir akd ile bolşevik Rusyaya bağlı değildir. ŞURALAR RUSYASI, NİHAYET BİR FİKRİN VE BİR SOSYAL DOKTRİNİN YAYICISIDIR. Türklerin gayesi ise milletçe varlıklarını savunma ve korumadan başka bir şey değildir. Şu halde, Türkiye ile Rusya, bir hasma karşı ayrı ayrı savaşan ortak bir varlıktır. Bolşevik - Türkiye münasebetleri bu temele dayanır.

Anadolu Hükümeti savaştığı hasma karşı ne kadar uyanıksa, bolşeviklik âleminden de o derece çekinmektedir.

Ankaranın dikkat nazarından uzak tutmadığı noktalar şunlardır:

1 — Bolşevikler, Azerbaycan'da iyi davranmamışlardır.

2 — Ermenistan'da surî bir komünizm idaresi yaratmışlar; ve bu idare ile, durumu Ankara Hüükmeti lehine olmayan bir hâle sokmaya çalışmışlardır.

3 — Ve nihayet, ANADOLUDA GİZLİ, AŞIKÂR BOLŞEVİKLİK PROPAGANDASI YAPMAKTA BULUNMUŞLARDIR.

Anadolunun siyaseti tamamile millî bir mahiyettedir. Anadoluda bolşeviklikle dahilî umurun hiç bir anlam ve ilgisi yoktur. Bütün bunlardan çıkan sonuç ise şudur:

Türk içtimaiyatının bolşevizm ile ihtilâf halinde olması, Anadolu Hükümetinin bolşevik Rusya ile dış münasebetlerde bulunmasına bir engel teşkil etmez; ve, bolşevik Rusya ile Anadolunun dayanışma ve yardımlaşması, ne bolşeviklerin Türk ve ne de Türklerin bolşevik olmasını gerektirmez. Sonuç birdir: **Şuralar Rusyası, bir fikrin alemdarı; ve Anadolu, millî istiklâlini sağlamak amacile hareket eden bir mevcudiyettir**. Şuralar Rusyasının alemdarı olduğu fikre bolşevikler diledikleri gibi tasarruf ederler. Anadolu, hareketlerinde tamamile serbesttir.» (No: 874, 26 şubat 1921).

Akşam, 27 şubat sayısında, Paris kaynaklı şu havadisi veriyordu:

«Ankara ile Moskova arasında sıkı münasebetler bulunduğunu Müttefikler biliyor. Türklerle bolşevikler arasındaki bu münasebetler, hem Balkanlar için tehlikeli, hem Türkler için zararlı sayılıyor.»

DARVİNİZM ETRAFINDA BAZI TARTIŞMALAR

KUDRET TİRYAKİ

Batı dillerinden hiç olmazsa birisine olsun vakıf olmadığını itirafla söze başlayan Ömer Farukî, Ernest Heckel'i tenkid edebilmek için, **Vahdet-i Mevcut**'un Türkçe'ye çevrilmesini beklemişti. **Tenkîd-i Muhik** böylece meydana gelmiştir.

Müellif, broşürün önsözünde, tenkidinde bazı yeniliklere raslanacağını bildiriyor; birdenbire tarizlere yeltenilmemesini, islâmî hakikat adına, diliyordu. Zira, - diyordu - hiç bir tefsirci **Kuran-ı Kerim**'in tefsirine rıza göstermemişler ve gösteremezler de. Zira, tekâmül kanunu bakımından ilimler ve fenler yükseldikçe **Kuran-ı Azimüşşan** daha ziyade yükseklerden tecelli edecektir. Kendi ilâhî kanununu vahy eden Tanrı, tekâmül kanununun da gerçek koyucusudur.

İnsanın aslı meselesinde, İslâm dini ile darvincilik arasında, acaba, herhangi bir aykırılık var mıdır? Ömer Farukî, bu soruya, hayır diye cevap vermekte tereddüt etmiyor; insanın maymuna yakınlığı ve seleksiyon **Kuran**'da vardır, diyordu. Bunu da, Dehir suresinden bir âyete dayanarak ileri sürüyordu.

Müellifimiz, bu meselede daha birçok âyet ve hadisin mevcut olduğunu hatırlatmakla beraber, tekâmül ve seleksiyonu beyan eden bıı âyeti, bilhassa, Rahman suresinden seçmektedir:

«**Kuran-ı Kerim** (Yes'elehu men fissemavâti vel'arz küllü yevmin hüve fî şe'nin)(1) şu âyet-i kerîmesile tekâmül ve istıfayı mübeyyindir. Şe'n cem'i şüundur. Manâsı ma'lûm. Şe'n dikkat olunursa tebeddül, tehavvül manâlarını mutazammındır. Tebeddül, tehavvül eden şey evvelkisine nisbetle ya müsavidir, ya nakıstır, ya kâmildir. Müsaviyse yahut nakıs ise şe'n ıtlak olunamaz, kâmilse o vakıt şe'n demek tamamı tamamına manâdır.»

Esasen İslâm dini, tabiî bilgiler, sosyoloji, politik ekonomi, İlh., bütün bunları kucaklıyacak durumdadır:

«Din-i İslâm'ın sened-i muhkemi olan **Kur'an**, ulûm-u tabiiyyeye ve riyaziyata, içtimaiyata, siyasiyata, idariyata, iktisadiyata, ahlâkiyata velhasıl ulûm ve fününun kâffesine düstûrâna sarahatlerle, işaretlerle meşhundur.»

Feylesof Ernest Heckel, Arapça öğrenip **Kuran** ve Hadisleri dikkatle birer birer okumalı; İslâm dini hakkındaki şaibeleri kitabından çıkarıp atmalıdır. «Maddiyat içinde aldatıcı teleskoplarla, mikroskoplarla hakikata yol bulmak imkânı yoktur. Feylesof cenapları! İşte sana hakikî, ilmî, felsefî bir din ki mislini getirmek bundan sonra beşer için kabil değildir.»

---

(1) «O'ndan dilenir göklerde ve yerde olan. Her gün O, yeni bir icadda olan.»

MADDECİ TARİH ANLAYIŞI:

İKTİSADÎ — FELSEFÎ MANÜSKRİ

M. BALADUROĞLU

Politik ekonomi ve felsefeye dair olan bu eser, **Ekonomisch - philosophische Manuskripte,** taslak halinde basılmıştır. Marx tarafından, muhtemel olarak, 1844 Şubat sonu ile Ağustos sonu (Mart-Eylül) arasında yazılan ve orijinali Alman Sosyal Demokrat Partisinin Berlin'deki arşivlerinde muhafaza edilen bu Manüskriden, ilk defa 1931 de bahsedildi (J. P. Mayer: **Über eine unveröffentlischte Schrift von Marx,** Rote Fahne, Zürich 1931). Eserin Mark-Engels-Lenin Enstitüsü tarafından basılışı 1932'dir.

Manüskri'deki formüller şu sualleri cevaplandırıyor: İnsanın realitesi nedir? Din, aile, Devlet, hukuk, ahlâk, ilim, sanat nedir? Bunlar hangi kanunlara tâbidir? Ve nihayet, tarih nedir?

Marx, Manüskri'de, yeni bir tarih anlayışının nasıl kabil olacağını araştırıyor. Tarih nasıl anlaşılabilecek? Tarihi gerçekten nasıl anlıyabiliriz? Ve, şu neticeye varıyor: Tarihi gerçekten alayabilmek için, her devre has olan istihsal tarzlarını bilmek gerektir.

1. İnsan için realite nedir? sorusuna **Jahrbücher,** sivil sosyetedir, şeklinde cevap veriyordu. Manüskri'de aynı soru; cevap ta şu: İnsanın realitesi istihsal ve istihlâktir; üretim ve tüketimdir.

«**Maddî,** doğrudan doğruya **hissedilir** şahıs mülkiyeti **dışlaşmış insan** hayatının maddî ve hissedilir ifadesidir. Onun hareketi - istihsal ve istihlâk - daha önceki bütün istihsal hareketinin **hissedilir** tezahürü, yani insanın gerçekleşmesi veya realitesidir.»

2. «Din, aile, devlet, hukuk, ahlâk, ilim, sanat, ilh., istihsalin **hususî** tarzlarından başka bir şey değildir ve onun umumî kanunlarına tâbidir.»

Burada, Marx'ın, birden, dev adımıyla ilerleyişine şahit oluyoruz. Bu formülde, istihsalin ve istihsal tarzının ehemmiyeti bütün şumulüyle gözlerimizin önüne seriliyor. Bir anda, istihsal tarziyle ve bütün üstyapı ile karşılaşıyoruz; bunların tâbi olduğu umumî yasaları öğreniyoruz: Bu yasalar istihsalin umumî yasalarıdır.

Dikkat edilirse, **Jahrbücher**'de alınan mesafe hiç te küçümsenecek gibi değildi. Zira, yol kayalıkların arasından ve pek büyük zahmetlerle açılmıştı. İlk adımlar atıldıktan sonra, kazmacı, daha geniş bir hamle

yapabiliyor; ve bu suretle, gördüğümüz gibi, ilk dağınık formüllerden farklı ve çok daha olgun bir formül şekline ulaşıyor.

Tarih nedir?

«Tarih, bizzat, **tabiî tarih**in, tabiatın insan haline gelşinin gerçek bir kısmıdır.»

«Sosyalist insana göre, **cihan tarihi denilen tarih** insanın insan emeği vasıtasıyla meydana gelişinden başka bir şey değildir.»

«Mukaddes Aile'nin hazırlık çalışmaları» sayılan Manüskri'den sonra, Marx ve Engels'in imzasıyla çıkan bu «panfle» ye geçeceğiz. Engels'in kendisi, bu eseri «o devirde Alman felsefesî idealizminin son sapık şekillerinden birinin satirik tenkidi» diye vasıflandırmaktadır.

SANSÜR İSTERİZ!

Meclis-i Âyan Reisi Sait Paşa, 1911 de yayınladığı, Gazeteci Lisanı adlı broşüründe, şunları anlatır:

Batı bilginlerince de ilmî mesleği tekrime mazhar olan İbn-i Sina'nın riyaziyyat, tabiiyyat ve ilâhiyyatla ilgili önemli eserini, 97 tarihinde Maarif hesabına basmağa başlattırmış. Masraf, Ticaret veznesinden verilecek. Tashihleri Ticaret Nazırı Suphi Paşa yapacak. Esasen, İstanbul'da da kitabın yalnız bir nüshası kalmış.

Basılma işi bitmek üzere iken, ilâhiyat kısmında bir fıkra politikaya dokunuyor diyerek Sarayın kulağına fısıldamışlar. Basılan kitap derhal yakılmış.

Paşa şöyle diyor:

Oysa ki bahis konusu Arapça fıkra politikaya dokunmadığı gibi, bir bakıma Sultana karşı büyük bir tazim ve saygıya delâlet etmektedir. Kitabı yakmaksa bir cüz'ün cezasını mecmu eczaya tamim etmek demektir; yani bir ibare suç işledi diye kitabın tümünü cezalandırmaktır. Eğer bu ibare istenilmemişse, nushası nadir kitap değil, o fıkra kaldırılmalıydı.

Bizde, yıllardanberi, acı acı gülerek, SANSÜR İSTERİZ diye haykıranlar merhum Paşanın dediklerini anlatmaya çalışanlardır. Bir bölüm, bir paragraf, bir ibare ve hatta bazen tek bir kelime için koskoca kitabı suçlu sandalyesine oturtarak yazarını, hapisanelerde inim inim inleteceğimize hoşumuza gitmiyen kelimeleri sansür memurunun kalemi ile çiziversek olmaz mı?!

Türkiyede Sosyalizmin Tarihine Katkı :

DOĞRU ÖZ VE ATÂ ÇELEBİ

***

Mersin'de Atâ Çelebi'nin çıkardığı **Doğru Öz** gazetesi, Adana'nın kurtuluş bayramı olan 5 Ocak 1922 de kurulmuştu.

Gazete mesleğini şöyle açıklıyordu:

Mesleğimiz halkın yükselmesidir. Halk deyince her sınıf girer. **Bizde sınıf mücadelesi yoktur.** Zengin, fakir. Zenginler kayıtsız şartsız avantüriye adamlardır. Öteki sınıflar ise sefalet içindedir. **Biri yer diğeri bakar, kıyamet ondan kopar,** atasözümüz meşhurdur.

Mesleğimiz: Açıktan yaşayanlar, babadan görenler nazarında **avâm** denilen hamal, amele, çiftçi, çırak, köylü, rençber, hizmetçi ve yazıcıların yani mazlum yığının haklarını korumak, savunmak ve sağlamak, elemlerini dinlemek gözyaşlarını dindirmek ve onlara rehber olmak, yol göstermektir. Bunun için, bu sınıf halka sesleniyor ve diyoruz:

— Ey zulüm görmüş insanlık!

Hayatının sonuna kadar çalışıp ta, Allaha kavuşacağı mezara gideceği güne kadar kesesinde kefen parası arttıramayan, çocuklarını aç bırakan ve AÇ KALAN İNSANLAR!

Dertlerinizi bize yazınız ve söyleyiniz. Elimizden geldiği, dilimizin döndüğü kadar sizlere yol göstermek bizim vazifemizdir.

Türk diyarının kurtuluş ve istikbâl hatlarını çizen Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, sizlere: «Türkiyenin Efendisi Köylüdür.» diye sesleniyor. Gözünüzü açınız. Tanrı kimseyi köle yaratmamıştır. Dünyada esir ve köle yoktur. Karşısında divan durduğumuz, eli bastonlu, boğazı kravatlı, gözü altın gözlüklü, cicili bicili elbiseli beyler, ağalar sizlerin çalışmasından meydana gelen paralardan, bu duruma gelirler.

Sizler güneş altında saatlerce çalıştığınız halde, onlar kâşânelerde, saraylarda vur patlasın çal oynasın misali zevk ve sefa ile meşgul olurlar.

Size ufak bir misâl daha söyleyeyim:

Cebinizi altınlarla doldurunuz ve bir odaya yatınız. Yattığınız günler o para artmaz, eksilir. Ve böyle hiç çalışmadan yatınız. Bir gün olur, para biter ve siz de aç kalırsınız. Demek ki, çalışılmazsa aç kalınır.

Para parayı kazanmaz, parayı insanlar kazanır. Yani, toprağı süren buğadyı kaldırır, çalışan ekmeği yer. Halbuki bu böyle olmuyor. Çalışan

aç kalıyor. Çalışmayan zevk ve sefa ile vakit geçiriyor. Bu da neden ileri geliyor biliyor musunuz? Haklarınızı aramadığınızdan ve istemediğinizden.

Tanrı, insanlara eli almak, ağzı bağırmak için vermiştir.

Şayet, birisi hakkınızı yerse korkmayınız, bağırınız. Alınız.

Dünyada tek bir büyük ve ulu vardır. TANRI.

Doğru Öz, mebus seçimleri münasebetile gene halka sesleniyordu:

«Anadolunun mazlûm Türk halkı.

Altı yüz senedir felâketten felâkete sürüklendin. Bir takım sosyal hastalıklar ve içtimaî marazlar seni kemirdi. Çalıştın, çabaladın, tahtlar kurdun, tâcdârlar fethettin. Emperyalist Avrupanın son defa, mukaddesatın üstündeki baykuş sedâsını dindirdin. Esâret zincirini kırdın. Bugün ise önünde çok açık ve çok derin bir saha var. Nedir? Bilir misiniz? Refah ve saadet doğuracak istikbâl. Bunu size kim hazırlayacak? Seçerek gönderdiğiniz vekiller, mebuslar.

Mebus seçimi başladı. Sana bir takım dil dökerek oyunu almak isteyecekler. Sakın aldanma, dikkat et.

Geçmişini bilmediğin adamlara oy verme.

Tufeylî surette yaşamaya alışmış adamlara, partizanlara, asalaklara oy verme.

Milliyetinden olmayanlara oy verme.

Eşraf kisvesine bürünüp te seni soymaya çalışanlara oy verme.

Padişahın cife saltanatına taraftar olanlara oy verme.

Dışı iyi içi fena olanlara oy verme.

Bütün yük, bütün meşakkat senin üzerinde. Çalışan, yorulan sensin.

Bu çektiklerine mukabil sende harap bir yuva ile sapansız bir tarla, kuru bir hiç vardır. Dikkat et. Sana bir çok tatlı dil dökecekler kabul etme, reddet.

Dikkat ediniz: İşgal zamanında İngilizlere, Franszlara, İtalyanlara, Yunanlılara, - İstanbul'da, İzmir'de, Adana'da - memuriyette bulunan **İstiklâl Harbi**'nde bu sahada zevkle meşgul olan bazı vatansızlar bugünlerde içimize girerek mebusluk propagandası yapıyorlar, dikkat ediniz.»

Doğru Öz'ün Ankarada çıkan **Yeni Hayat** ve İstanbulda yayınlanan **Aydınlık** dergileriyle de sıkı bağlılığı vardı.

Yeni Hayat ve **Doğru Öz**, 28 Ağustos 1922 de Ankara'da bir çay ziyafeti vermişlerdi. Bu «ziyafet» bir fincan çaydan ibaretti ve «örümcek ağlarıyla süslenmiş dört tahta ve kırık sandalyasıyla iki kanapesi olan paslı ve harap bir odada» veriliyordu.

Misafirlerden Jak Sadul:

«Yokluk içinde varlık gösteren sizleri tebrik ederim; - demişti - Büyük Jaures'in yirmi sene önceki kanaatkâr sakin çalışma dakikalarını bir daha yaşıyorum.»

Misafirlerin kimler olduğunu gazetenin yayınladığı gurup resminden öğreniyoruz.

Fridrik de şöyle diyordu:

«**Rote Fane** İdarehanesinde on iki oda ve koskocaman motörlü beş makina vardır. Fakat bizim o çalışmamız sizin bu harap ve karanlık tavanarasında çalışmanızdan daha az hararetlidir.»

Doğru öz, «İşçi arkadaşlara **«Aydınlık»** dergisini şu şekilde tavsiye ediyordu:

«Marksizm yani ilmî sosyalizm sahasında ilmî tetkikler neşr eden ve işçi hayatını alâkadar eden millî ve beynelmilel hareketlerden haberdar eden **Aydınlık** mecmuasının intişar eden 14 üncü sayfasında tefrika suretinde tercüme edilen **Komünist Beyannamesi'**nden maadâ intihabât, iktisat kongresinde amele sınıfı, içtimaî sınıflar ve fırkalara dair ilmî tetebbular vesair kıymetli yazılar vardır. Karilerimize hararetle tavsiye ederiz.»

II. GÖKALP'İN PORTRESİ

Tabutu parmakların üstünde taşındıktan sonra, çömezleriyle dostları, başbaşa, üstatlarının bir sürü portresini yaptılar.

Üstad, bu portrelerin kimisinde «yüksek kürsülerin tepesinden fazilet va'zeden bir adam», kimisinde «uçurum kenarında kaybolmuş sürüye yol gösteren çoban»; kimisinde de «Allah tarafından dünyaya ışık saçmak için gönderilmiş bir Resul» gibi gösteriliyordu.

Gökalp Cemiyeti'nin içi dışı bu portrelerle donatıldı. Geçen gün Cemiyet'i geziyordum, ellerim cebimde. Ve oradan çıkınca, doğrusu, kendi kendime, o acemi ve düzme ressamlara kızmadım değil: Hiç biri Gökalp'in hakiki çehresini meydana çıkaramamışlardı.

Eve geldim. İşim de yoktu. Gökalp'in portresini yaptım.

Çınarın altına bağdaş kurmuştu. Bir koltuğunda Arapça Kur'an; ötekinde en eski Türk dili ile yazılmış **Kudat Kubilik**; ve elinde frenkçe bir fen mecmuasının ölüm şualarından, zehirli gazlardan bahs eden son numarası vardı.

Kafası billurdan bir tas oldu. Bu billur tasın içinde, diz çökmüş bir adamın, Gökalp'in beynindeki kıvrımlara, zorla, kitaplarını sıkıştırmağa çalıştığı görülüyordu.

Gözleri kuyuya batmış bu adam, milli bayrakları mukaddes birer

mabut yapan, laik burjuva peygamberi Emile Durkheim'dı.

Biraz da karikatürü andıran bu portreyi Gökalp Cemiyeti'ne götürdüm. Çok beğendiler. Hemen, Cemiyet binasının kapısına astılar. O gece, diğer portrelerin hepsi göbeğinden çatladı. (1)

DOKTOR REFİK NEVZAT'IN İSTANBUL BİRİNCİ AĞIR CEZA MAHKEMESİ'NDE BERAATİ

C. S. Y. Nusret Hergüner imzasile, 30.5.950 tarihinde, İstanbul Üçüncü Sorgu Yargıçlığına verilen «Talepname» sureti şudur:

«1 — Memleket içindeki içtimaî bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek ve içtimaî bir sınıfı ortadan kaldırmak ve memleket içinde kurulmuş iktisadî ve içtimaî temel nizamları devirmek amaciyle Paris'te İleri Jön Türkler birliği adiyle cemiyet kurmaktan

2 — (Türkiye gençliğine çağrı) ve (Dünya milletlerine çağrı) başlıkları altında yayınladıkları beyannamelerle,

A) Memleket içinde içtimaî bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek ve içtimaî bir sınıfı ortadan kaldırmak ve memleket içinde kurulmuş iktisadî ve içtimaî temel nizamları yıkmak maksadıyla propaganda yapmaktan,

B) Hükümetin manevî şahsiyetini tahkir ve tezyif etmekten sanıklar:

1 — Hasan Akkuş
2 — Mahmut Mustafa Türkmen
3 — Kemal Oğuz Orbey
4 — Arslan Humbaracı
5 — Refik Nevzat
6 — Doğan Aksoy

haklarında hükümetin manevî şahsiyetini tahkir suçundan dolayı adalet bakanlığının 26/5/951 gün ve 939/2467 sayılı yazısıyla verilen kovuşturma izni de nazara alınarak ilk soruşturma açılması talep ve evrak tevdi olunur.»

Dr. Refik Nevzat'ın, İstanbul Üçüncü Sorgu Yargıçlığında, sanık olarak, verdiği ifade şuydu:

---

(1) Aydınlık, sayı: 31, s. 827 (18 şubat 1925).

«Ben ondokuz yaşında iken İstipdat devrinde buradan firar ederek Paris'e gittim. 49 sene orada doktorluk yaptım. 57 sene Paris'te oturdum. Bu sene Ağustos ayının 27 sinde Ankara vapuruyla İstanbul'a geldim. Burada torunum Leman'ın yanında duruyordum. Pariste **İleri Jön Türkler Birliği** namı altında bir cemiyet kurulduğundan haberim yoktur.

O Cemiyete de hiç bir suretle kayıtlı değilim. Bu Cemiyet'in memleket içinde kurulmuş olan içtimaî bir sınıfın diğerleri üzerine tahakkümünü tesis edecek herhangi bir hareketini bilmiyorum ve iştirak etmedim. Hükümetin manevî şahsiyetini de tahkir ve tezyifte bulunmadım. Ve benim adımın listeye nasıl geçtiğini de bilmiyorum. Hiç bir suçum yoktur. 1949 yılı içinde bizim eve, Paris'te iken, bana da bir beyanname geldi, o beyannamenin nereden geldiğini ve kimin gönderdiğini bilmem. Beyannameyi de okuyup okumadığımı hatırlamıyorum. Esasen okumuş olsam da hatırımda bir şey kalmamış olabilir.

Bence konünizm dünyanın en büyük düşmanıdır. Ben komünizmin yayılması hakkında herhangi bir surette teşekkül etmiş bir Cemiyet'e girmedim. Ben millet ve vatan için iki defa idama mahkûm edildim. Bir defa Sultan Hamit zamanında, bir defa da İttihad-ı Terakki zamanında idama mahkûm edildim.

İdam mahkûmiyetimin sebebi de Cihad-ı Ekberin ilânı hakkında verilen fetvanın yanlış olduğunu isbat ettim. Buna dair bir eser yazmıştım.

Bundan dolayı beni idama mahkûm etmişlerdi. Ben memleketin aleyhinde çalışacak bir insan değilim. Bu işten dolayı şimdiye kadar hiç bir yerde ifadem alınmadı, hiç bir suçum yoktur, dedi. İfadesi okunarak tasdik ettirildi.

6/10/951 Sanık

Refik Nevzat

Dr. Refik Nevzat, çok yaşlı ve hastaydı. Adliye Sarayı'nın merdivenlerini güçlükle ve arkadaşlarının yardımile tırmanabilmişti. Duruşma sırasında, birinci oturumda, sanık olarak sorguya çekildiği zaman, verdiği ifade şudur:

«Ben 48 seneden beri Paris'te doktorluk yapıyorum. Bu müddet içinde politika ile meşgul olmadım. 1894 tarihinde Mekteb-i Tıbbıye-i Askeriye'de Sultan Hamit istiptadına karşı gelmek için İstanbul'dan firar ettim. Paris'e gittim. Arkadaşlarımızdan Ahmet Rıza ile birlikte Meşveret gazetesini çıkardım.

1897 de Münür aleyhimize ikame-i dâvâ açtı. Paris'te mahkememiz de yapıldı, beraat ettik. Yalnız gazetemiz intişarden men edildi. Paris'te tahsilime devam ettim. 1904 de tahsili bitirdim. Doktorluğa başladım. 1908 de vatanıma geldim. Kanun-i Esasî ilân edilmişti. Namzetliğimi koydum. Mebus namzettiliğimin konulması istendi. Ben Prens Halim ile teş-

rik-ı mesaî ettim. Paris'e gittim. Doktorluğa devam ettim. Başkaca bu şekilde hiç bir siyasî ceryana iştirakim yoktur. Sorgu yargıçlığına çağrıldığım zaman isnat edilen şeyi duyunca şaşırdım. Evvelce sorgu hâkimliğinde verdiğim ifademde söylediğim gibi bu isnadı kabul etmem; dedi. Suçunu inkâr etti.

İlk tahkikat S. 2 deki ifadesi okundu: o ifadem duğrudur; dedi.

Sanık: Ben Türkiye'ye vatan hasretinin sevkiyle geldim. Bu gün Türikye'de teessüs etmiş demokrasi idaresi benim 1894 tarihinden beri istihsaline çalıştığım rejimdir. Burada kendi sayim ile çalışarak doktorluk yapmak ve hayatımı kazanmak ve bu suretle vatan ve milletime hizmet etmekten başka bir emelim yoktur. Benim aleyhimde isnat olunan suça iştirak ettiğimi ispat eden zata bin lira vermeyi taahhüt ederim. dedi ve tekrar söz alarak: benim gibi 1894 denberi demokrasi için çalışan bir adamın Stalin gibi katil ve arkadaşlarını öldürmekten çekinmeyen bir adamın parasını almaya ve arz-ı ubudiyet ve itaat etmesine imkân yoktur. Tevfik Nevzad'ı Sultan Hamit hapishanede öldürtmüştür. Bu benim kardeşimdir. Stalinin rejimini kabul etmek kardeşimin hatıra ve ruhuna ihanet olur. Bu itibarla isnat olunan şekilde hareket etmeme imkân yoktur isnat bir iftiradan ibarettir.»

Dr. Refik Nevzat hakkında, 22/1/1953 tarihinde, verilen beraat kararını aktarıyoruz:

«... ve diğer sanık Refik Nevzad'a isnad olunan suçlara gelince; her nekadar sanık Refik Nevzad'ın cemiyet tesis ettiği ve beyannemlerle komünizm propagandası yaptığı ve hükümetin manevî şahsiyetini tahkir ettiği iddia edilmiş ise de; cemiyet kurucularının arasında Refik Nevzad'ın bulunmadığı ve yine cemiyet âzası sıfatını haiz olmadığı Sevim Tarı'nın şahadetile anlaşılmasına ve beyannamelerde imzası bulunduğu anlaşılamamasına ve kendisinin fikir ve siyaset sahasında hüriryet ve serbestî tarafdarı olduğu, memlekette mer'i demokrasinin teessüsünden çok zaman evvel bu inkilâbı yapmağı düşünenlerle birlikte çalışmış ve fikir ve kalemi ile mücadele ederk nam kazanmış olduğunu mutazammın müdafaasının aksine delil elde edilememiş bulunmasına ve duruşma sırasında kendisine isnad olunan suça delil olmak üzere emniyet müdürleğünden gönderilen ve kendisine aidiyeti iddia olunan broşür foto kopyaları meal ve münderecatı itibarile memleketteki temel nizamları devirmeği istihdaf etmekden ziyade 1939 senesinin Halk Partisi hükümetinin siyasetine tariz mahiyetinde görülmüş ve ihticaca elverişli bulunmamış olmasına ve halihazır yaşlılık durumu ve sıhhatçe düşkün vaziyeti karşısında ne fikren ve ne de fiilî hareketlerile isnad olunan suçları işlediğine dair kanaat tahassül edememesine binaen adı geçen Refik Nevzad'ın isnad olunan suçlardan beraatine...

LUDWIG FEUERBACH VE KLASİK ALMAN FELSEFESİNİN SONU

A. CERRAHOĞLU

Sosyal Yayınlar'ın, 1962 de sunduğu bu önemli eseri çeviren Nizamettin Burhan (Orhan Suda) diyor ki:

«Bu eseri Türkçeye çevirirken, aydınların sağduyusuna güvendim.

Bilim ve felsefe eserlerini Üniversitelerimizde okutulan ders kitaplarından değil de, ilk-kaynaklarından, kimsenin aracılığına lüzum kalmadan öğrenmenin çok daha doğru ve çok daha verimli olacağını düşündüm.

İşte bu görüşten hareket ederek Engels'in bu eserini çevirmeğe karar veridm. Böyle bir eseri çevirmeye kalkışmanın bir gözü-peklik, hatta bir bakıma, densizlik olduğunu biliyorum.

Ama eserleri bütün dünya dillerine tekrar tekrar çevrilmiş, milyonlarca satılmış, Engels gibi bir düşünürü, ölümünden 67 yıl sonra bilmezlikten gelmek, tanımamak, tanıtmamak her şeyden önce bilime karşı büyük bir saygısızlıktır.

Açıkça itiraf edeyim ki, çeviriyi yaparken büyük güçlüklerle karşılaştım.

Böyle bir eseri çevirene çok şey sorarlar:

— Almanca biliyor musun? Hegel felsefesini iyi biliyor musun? Maddeciliği iyice inceledin mi?

Bütün bu sorulara evet diyebilmeyi çok isterdim.

Benimkisi sadece iyi niyetli bir çaba.

Sağdan soldan bin güçlükle sağladığım imkânlarla çeviriyi yayınlamaya karar verdim.

Bu arada eseri bir kat daha dikkatle gözden geçirdim. Birçok yerlerini düzelttim. Bazı yerlerini yeni baştan çevirdim. Bu çalışmada bana yardımcı olan ve büyük bir iyi niyetle ellerinden gelen yardımı esirgemiyen iki arkadaşımı, bu işte beni teşvik eden öteki arkadaşlarımı burada minnetle anmak isterim. Hele bunlardan bir tanesinin, Fransızcayı çok iyi bilen, Hegel felsefesini ve maddeci felsefeyi incelemiş olan arkadaşımın yardımı olmasaydı çeviri bu hale gelemezdi. Kendisini her zaman sevgiyle hatırlayacağım.

Çevirinin, yanlışsız, anlaşılır olması, rahatça okunması için elimden geleni yaptım.

Eserin bundan önceki eski çevirisini de gözden geçirdim. Birçok eksiklerine, bence yanlış çevrilmiş yerlerine rağmen yer yer faydalan-

dığım oldu. Onların bu ilk çabasını burada saygıyla anmak isterim.

Kitabın sonundaki «Feuerbach Üstüne» yazılmış tezlere gelince. Beni en çok düşündüren, bu tezlerdi. Sonradan üzerinde işlenilmek üzere aceleyle yazılmış bu kısa notları çevirmek bir bakıma bir tefsir işiydi. Bu tezlerin Almancasını aradım, bulamadım.

Benim yaptığım sadece bir başlangıçtır.

Yabancı dil bilen, Engels'i incelemiş okurlardan kusurlarımı, eksiklerimi belirtmelerini önemle rica ederim.»

Tercüme çok çetin ve ekseriya teliften daha da güç ve nankör bir iştir. Ana dilinde tefekkür eden bir yazarı - Friedrich Engels'i - yabancı bir dilde - Türkçede - düşündürüp konuşturacaksınız ve üstelik okurların konuyu hiç yadırgamadan hazmetmesini sağlıyacaksınız. Bu bakımdan, bizim gibi, korkunç bir TEFEKKÜR ANARŞİSİ, işitilmemiş bir DİL ANARŞİSİ ve insanı dehşet içinde bırakan bir TERCÜME ANARŞİSİ devrini yaşayan bir toplum için Batı sosyalist literatürünün anıt eserlerini çevirme teşebbüsü, haddı zâtında, başlıbaşına bir cesaret sayılmalıdır.

İlkin şunu söyliyelim ki, çevirmede mutlak bir mükemmeliyet iddiası abestir. Nitekim, mütercim, böyle bir iddiada bulunmuyor. Sadece, çevirisinin birinci çeviriden daha mükemmel olduğunu söylüyor. Bu da gayet tabiî olmak gerek. Zira, ikinci çevirmeler, birincilerden daima daha mükemmel olmak zorundadır.

Bu yapılabilmiş midir?

Bu soruya, ne yazık ki, müspet cevap vermemize imkân yok.

Birinci çeviri, 1936 da basılmıştı (Marksizm Bibliyoteği No: XII) Eser, Fransızca tercümesinden çevrilmiş; «Kusursuz ve yanlışsız bir eser verebilmek düşüncesile, Adoratski ve Plehanof'un Rusça tercümelerile de karşılaştırılmıştı.»

İki tercüme karşılaştırılırsa, görülür ki:

a) Birincideki yanlışlar düzeltilmemiş;

b) Noksanlar giderilmemiş;

c) Eksiklerin yerleri doldurulup tamamlanmamış;

d) Dil, üslûp ve marksist terminoloji bakımından esaslı bir ilerleme kaydedilememiş;

e) Daha da acıklısı, ilk çeviride müphem ve muğlak olmakla beraber esasında doğru olan bazı ibareler YANLIŞ çevrilmiştir.

Sosyal Yayınlar'ın sunduğu çeviride, notlar ve açıklamalar karma karışıktır. Engels'in notlarile Fransızca nüshadaki redaksiyonun notları karıştırılmış ve yekdiğerinden ayırd edilmemiştir. Bunlardan hangileri Engels'in, hangileri redaksiyonundur? Bunun çözümü talihsiz okurlara bırakılmıştır!

Kitabın sonuna eklenen açıklamalar (S. 54 - 56) çok noksandır. Faraza, **Feuerbach** yoktur. Birinci çeviride ise, Ludwig Feuerbach hakkında verilmesi gereken bilgi ihmâl edilmemiştir (S. 93 - 94).

«Mit» deyimi «Hurafe» veya «Efsane» olarak çevrilebilir mi?

İncilleri intikada tâbi tutan Strauss'ın **«mit»** mefhumuna dair yazdıklarını ve **hıristiyan esatîri ilk cematlerin gayr-i meş'ur faaliyetlerinden doğmuştur** tezini ileri süren Alman ilâhiyatçısında **«mit»** teriminin aldığı anlamı ve sonra da bu terim yüzünden çıkan tartışmaları hatırlarsak, «hurafe» veya «efsane» karşılığını kullanamayız.

Strauss, **«Yeni Hayat-ı İsa»** da (Birinci kısım, III): «İncil kıssalarında mucize tarihe yabancı ve antipatik unsurdur; mit fikri o yabancı ve antipatik unsuru uzaklaştırmamıza ve İsanın hayatına dair tarihî bir izah yapabilmemize yarar» dedikten sonra, mucize kavramiyle mit kavramına geçiyor; ve, bir kıssaya bir mit demekle kalmayıp, aynı eserin ikinci kısmında, mitin formasyon tarziyle teşekkül sebebini bütün tafsilâtiyle açıklıyor. Aynı konuya dair 29 yıl önce, yani 1835 te, yayınladığı ilk eserinde, - İncil kıssalarının efsanevî unsurlarını ayıran ve yalnız ilâhiyat bilginlerine hitap eden bu sırf analitik kitapta - miti İncildeki mucizevî kıssaların ve diğer birçok tarihî güçlüklerin anahtarı gibi göstermektedir.

«Hükemânın bir yıldız delâletiyle Mesih'e gelip ve ana secde ederek hediye takdim etmeleri», «İsa'nın beş ekmek ve iki balıkla beş bin adamı it'am etmesi», «İsa'nın suretinin tebeddülü», İlh. gibi kıssaları tabiî olaylara ircaa çalışmak boş yere vakit ve emek kaybetmektir. Tabiat yasalarına bu kadar zıt ve aykırı olan olayları kabul etmekse keza imkânsız olduğundan, bu kıssaları şairâne muhayyele ürünleri gibi almak lâzımgelir. İncil'lerin kompoze edildiği devirde, bu **muhayyele ürünleri** nasıl doğabilmiştir? Strauss, bunu, herşeyden önce, Mesîh'i bekleyişle izah etmektedir (**Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet,** I, s. 91 ve arkası, 4 nücü basılış).

Yesu'un hayatına dair 1835 te yayınladığı tenkidî ve tarihî eserde «mit nazariyesi»ni ileri süren Strauss, «Yeni Hayat-ı İsa»da MİT deyimi üzerinde kopan bir «kelime kavgası» hakkında izahat veriyor ki, enteresandır:

İlk üç İncil'de hâkim olan efsanevî ve safiyane şiire tatbik edilebilen MİT vasfı, dördüncü İncil'inki gibi az çok mülâhaza ve düşünce süzgecinden geçmiş ibda'lara uygun düşer mi? Yunan mitologiyası ile uğraşan ve MİT deyimini icat eden bilginler, uzun müddet, kökü ne olursa olsun, tarih sayılmayan bütün dinî geleneklere bu adı verdiler. Heyne'ye kadar eski mitologların izledikleri usul buydu. Daha o zaman, mitler, kök aldıkları yere göre, iki sınıfa ayrılmamıştı. Daha sonra, iki formasyon tarzı yani mitlerin teşekkülünde iki tarz meydana çıkınca deyim de ayrıldı ve **esatîr** adı, münhasıran, iptidaî, safiyâne ve âdeta tabiî efsanelere tah-

sis edildi. Modern mitologların pek çoğu ve özellikle Welcker buna taraftar çıktılar. İncillerdeki düşünülmüş fiksiyonlara **esatîr** adını kat'iyyen vermek istemiyenler ağır basan bu otoriteye dayanabilecek gibi görünüyorlar.

1841 de yazdığı «**Kritik der Evangeliengeschichte der Synoptiker**» adlı eserinde, Strauss'ın tezini redde çalışan ve hıristiyan usturelerini İncili yazanların şahsî ibda'ları gibi kabul eden Bauer, «mit» lâfzından mümkün olduğu kadar kaçmış ve «mit nazariyesi»nden bahsederken bu nazariyyeyi kendi nazariyesinin antipodu gibi alarak, Strauss'ın «mit nazariyesi» yerine «yönelimler nazariyesi» denilen teoriyi koymuştur.

Strauss, «Yeni Hayat-ı İsa»da, Bauer'in vardığı sonuçları hesaba kattığını, fakat terminolojiyi değiştirmek hususunda yeter hiç bir sebep bulamadığını söylüyor. Hatta, ona göre, bir kişinin düşünülmüş fiksiyonları itikat haline gelir gelmez bir kavmin veya bir dinî partinin efsanesine geçer geçmez MİT adını alabilir. Zira, bu olay aynı zamanda şunu ispat eder: Zahirde görünen ibda edici kişi onları hiç bir zaman indî olarak yaratmamış ve çevresine uymuştur.

Strauss, kökü ne olursa olsun, tarihî otoriteden yoksun her kıssaya MİT adını verir. Öyle bir kıssa ki, bi dinî cemaat onda - en önemli duygularının ve en aziz fikirlerinin doğru ifadesini ihtiva etmesi itibariyle -, imanının esaslı bir unsurunu tanısın.

Strauss, göre, Yunan mitologiyası bu umumî deyime karşı düşünülmüş ibdaı uzaklaştıran dar ve özel bir deyim koymakta fayda gözetebilir. Kritik İlâhiyat, bunun aksine olarak, sözde ortodoks teolojiye karşı savaşında, doğmatik değerinden başka bir şeyini kabul etmediği bütün kıssaları MİT umumî adı altında toplamalıdır.

MİT tâbirinin önemini yeteri kadar belirtmiş bulunuyoruz. Şimdi, Türkçe ilk çevirmeyi okuyabiliriz:

«İlk hamle işareti Strauss'ın 1835 senesinde çıkan **İsa'nın Hayatı** adlı eseriyle verilmişti. Bu eserde İncil hurafelerinin teşekkülüne dair ileriye sürülen nazariyeye Brüno Baver aleyhtar bulunarak İncil'de anlatılan şeylerden pek çoğunun bizzat İncili yazanlar tarafından uydurulduğunu ispat etti.» (S. 23)

Bu çeviriye göre: Strauss, İncildeki HURAFELERİN yani batıl itikatların teşekkülüne dair bir nazariye ileri sürüyor. Oysaki, Strauss'ın 1835 te yayınlanan «**Leben Jesu**»da işlediği teori, «**Theorie der evangelischen Mythenbildung**», İncil hurafelerinin değil, İncil mitlerinin teşekkülüne yani bu mitlerin nasıl meydana geldiğine dairdir

Yukarki kısa izahat gösteriyor ki, «**İsa'nın hayatı**»nıda İncil mitlerinin teşekkülüne dair ileri sürülen nazariyyeden ve Strauss ile Bauer arasındaki mücadeleden bahseden «**Ludwig Feuerbach**» müellifini hakkile ifade etmek istiyorsak, Strauss'ın terminolojisine dokunmamak ve **mit** tabirini Türkçe'ye olduğu gibi mal etmek gerekmektedir.

«(Türkiye için) DEVRİM» GAZETESİNDEN

56. sayısında Devrim, 10 Kasım dolayısile Atatürk'ü anıyor ve «...bütün devrimcileri yarıda bıraktırılan ve yolundan saptırılan Ulusal Kurtuluş Devrimimizi gerçekleştirmek üzere eylem birliğine...» çağırıyor.

57. sayıda ise arka kapakta, tüfekle dipçik hareketi yapan bir asker amblemi altında DEVRİM STRATEJİSİ yayınlayan devrim, artık «Bir işçi sınıfı vardır. Topraksız ve az topraklı köylüler seslerini yükseltmektedirler. Tefeci ve aracı sömürüsü altındaki küçük üreticide bir kıpırdanış başlamıştır» diyerek bir halk hareketi alternatifinin oluştuğunu kabul etmekte fakat bunun, gittikçe bir determinizm kazanarak müesseseleşeceği gerçeğini anlamamazlıktan gelerek, tepeden inme kurdurulan (hakim sınıfın) örgüt anlayışı ile «Devrimci rejim, bu halk güçlerine dayanacaktır. Ne var ki bu güçler henüz örgütsüzdür» diyerek, şu sırada Türkiye'de, bir halk hareketinin, yalnız hakim sınıfın uyanıklarının öncülüğünde ancak reformcu bir hareket olabileceğini ihsas etmektedir.

Aynı anlayış, aynı yazıda, «... geniş bir gençleştirme hareketi devrime bağlı genç aydınları kilit mevkilere getirerek, devrime bir güvenlik ve destek getirecektir.» lâfları ile, militan gençliğin, darbecilerin polisi durumuna getirileceği, «... kısa sürede devrimci bilinç kazandırılan genç işçi liderlerinin öncülüğünde, Türk sendikacılığını yeni baştan kurmak gerekmektedir.» lâfları ile, sendikaların mutemet adamlarla, empoze edilecek rejimin hık! deyicileri durumuna getirileceği, kuracakları partiye değinen, «Devrimci Parti... Sağ partiler gibi Ulusal Kurtuluş Devrimini yok etmek değil, fakat daha ileri götürmek isteyen sol partilere ise, geniş faaliyet alanı tanıyabilir.» lâfları ile de, solculuğu patente alan bir Devrimci Parti (!) kurulacağı şeklinde dile gelmektedir.

Yine aynı yazının sonunda İŞSİZLİK TEHLİKESİ'ne karşı henüz bir çare planı (!) yapamamış olduklarını itiraf eden «DEVRİM» ciler, işsizliğin, halka açık her harekette, lüks tüketimi bir anda sıfırlayacak bir alçak basınç (veya vakum) olduğu net gerçeğini kısaca söylemekten kaçınmaktadırlar.

Yine aynı sayının «BAKIŞ» sütunundaki yazıda, Doğan Avcıoğlu'nun «cici demokrasinin hakim sınıfları» deyimini anlayamadık?! .

58. sayıda, 2. sayfadaki «Sol Bölünmeler» başlıklı yazıyı, yerimiz müsait olsaydı tüm olarak verirdik. «Bir İstihbaratçı» imzalı yazı, mevcut sol literatürün ışığında Türkiye'deki durumu iyi yorumlamakta, ancak dış politikanın «barış içinde birarada yaşama» protokolunun, geri kalmış ufak ülkelere teker teker dağıttığı elma şekeri «Ulusal Kurtuluş Devrimi Şeması»na fazla takılmış görünmektedir. Biz ise artık, politika protokollarını zorlayan, daha bir bilimsel, evrensel düşünceye yol açan bir zeminin oluşmakta olduğu kanısındayız.

Elimize son geçen 60. sayıda ise Devrim, Yahya Han formülü heveslerinin tazelendiğini ileri sürerek bu mevzuu işlemekte ve kendilerinden başka (daha az kaabiliyetli gördükleri) gruplar tarafından yapılacak böyle bir darbenin, hemen kendi içinden çökeceğini ifade etmektedir. Biz ise bu görüşe katılmakla beraber, bu şekil bir darbenin de ancak halk inisiyatifini destekleyecek, birleşik bir sol cephe ile, daha başlamadan önlenebileceği kanısındayız. Tabii ki solculuğu tepeden inme getireceklerine inanan ve misyonları (reformizm) gereği bu görüşte olan Devrim grubu, ne pahasına olursa olsun, ancak kendi grubunu iktidara getirecek bir darbenin sırasını bekleyecektir.

SOSYALİST DERGİLER :

İşçi - Köylü (Sayı 24) : «Amerikancı iktidar halkımızın mücadelesini bastırmak istiyor. Zâlimler halkımızı ezmek için kaldırdıkları taşın altında kalacaklardır. Halkımız amansız, zorlu mücadeleyle onların iktidarını yıkacak.» (Sayı 25) : «Zalimler! Çarkınızı kıracağız!»

Ant (8, Aralık 1970) : Kapakta, Türkiye işçi sınıfı GENEL GREV için hazır olmalıdır! TİP'te tasfiyeci yönetime karşı mücadele edelim!» Arka kapakta, HO Şİ MİNH'in, 10 Mayıs 1969 tarihli, son mesajı: «Partimizin tüm güçleriyle yapıcı olmasını ve etkili bir şekilde, akıl ve yüreğin gerekliliklerine göre marksizm - leninizm ve proleter enternasyonalizmi temeli üzerinde kardeş partiler arasında birliğin kurulmasına katkıda bulunmasını diliyorum. Kardeş partiler ve kardeş ülkelerin kaçınılmaz olarak yeniden birleşeceklerine kesinlikle inanıyorum.»

ANTÇILAR, kendilerine dil uzatan EMEKÇİLERE cevap veriyor: «Bize dil uzatmak EMEK revizyonistlerinin haddine değildir.» **Ant**'ın deyişine göre, **Emek** tasfiyeci kliği MDD'cilerin ölüm fermanını yazmakla işe başlamışlardır. TİP'li sosyalistlerin gündeminde 1 numaralı görev ne olmalıdır? «EMEK yönetici kliğinin tepeden inme parti yıkıcılığına karşı, Türkiye sosyalist hareketinin birikimini bünyesinde taşıyan Türkiye İşçi Partisi'ni savunmak.» «Yönetime geçen parti yıkıcılarının TİP'i parçalamasına fırsat ve imkân vermiyelim! Yaşasın Parti'ye küçük burjuva sosyalizmini hâkim kılmak istiyenlere karşı savaşan İŞÇİ SINIFI SOSYALİSTLERİ!»

Sömürücüye Yumruk, aylık bölgesel gazete. 4 Ekim 1967 denberi yayınlanmaktadır. TİP'in «İŞÇİ SINIFININ PARTİSİ» olmasına çalıştığını söylüyor; «bölgeciliğe, tekkeciliğe ve bölücülüğe» karşı çıkılmasını övütlüyor. «Türkiye'de, gerek burjuva basınının girişmiş olduğu yoğun sağcı propagandaya ve yerleştirilmek istenen küçük burjuva ideolojisine karşı ve gerekse sosyalistlik adına yayınlanan ve daha da yayınlanacak olan SOSYALİZME İHANET ETME ve SOSYALİZMİ SAPTIRMA yarışına giren REVİZYONİST ve ANARŞİST yayınlara karşı etkin bir mücadeleyi başlatmanın ve sürdürmenin şartı, partimizin yayınları

olacaktır.» Gazeteye göre: Partiye ve partililere küfür etmekte en sağcı yayınları geride bırakan sözüm ona bir kısım sol yayınları, PARTİ DÜŞMANI tavırlarını sürdürmektedirler ve sürdüreceklerdir.»

İleri (aylık, sayı 5). Kapaktaki şiar: «Emperyalizme ve feodalizme karşı, usanmadan korkmadan, kanımızın son (damlasına kadar) savaşacağımıza and içeriz.»

Aylık **Kurtuluş** (İşçilerin Köylülerin Gazetesi, Sayı 6, Kasım 1970) : «İşçi sınıfının devrimci kavgası durdurulamaz. Mücadelemiz AMERİKANCI PATRON - AĞA iktidarına karşı halk iktidarı içindir.»

Kurtuluş'un anlatışına göre: «TİP, sahte demokrasinin tezgâhlandığı bir ortamda, Amerikan yetiştirmesi bazı sendikacılar tarafından kuruldu. Aybar, Aren, Boran gibi bazı Üniversite Öğretim üyelerinin de girmesiyle, bu parti kendine SOSYALİST sıfatını yakıştırıverdi. TİP, Amerikan sömürgecileriyle uzlaşan HAİN YÖNETİCİLERİNİN elinde **tarihin mezarlığına gömüldü. Türkiye sosyalist hareketi yeni bir aşamaya geldi.**» Yapılacak iş nedir? «İŞÇİLERİN VE KÖYLÜLERİN İŞGAL, BOYKOT, MİTİNG, YÜRÜYÜŞ gibi demokratik yığın hareketi yaratmalarını sağlamak; Amerikan sömürgeciliğine ve yerli ortaklarına karşı verilecek kavgaya öncülük edecek İŞÇİ SINIFININ GERÇEK DEVRİMCİ PARTİSİNİ OLUŞTURMAK ve bütün mücadele şartlarını HAZIRLAMAK.»

EMEK'ciler, nihayet, Parti içi mücadelelerinde murada ermiş oluyorlar. Aybar'ı devirdiler. Behice Boran **Genel Başkan** seçildi. Direksiyona geçenlerin ellerinde «Parti stratejisini savunan aylık teorik» EMEK var.

Emek, (Sayı 7, Aralık 1970) TİP IV. Büyük Kongre kararlarını veriyor. Derginin ve yöneticilerin görüşüne göre: «Sosyalist mücadele ancak işçi sınıfının bağımsız siyasî örgütü tarafından yürütülüp başarıya ulaştırılabilir. TİP, Türkiye işçi sınıfının iktidara yürüyen bağımsız siyasî örgütüdür. IV. Büyük Kongre, TİP'in sosyalizmin gerçek temsilcisi olduğunu ispat etmiştir. TİP, önündeki görevleri başaracak güçtedir. TİP'i desteklemek bilimsel sosyalizme, **yani marksizme**, işçi sınıfına ve ZAFERLE BİTEN IV. Büyük Kongre'ye lâyık olmak demektir.»

Sosyalist (Haftalık siyasî gazete, sayı: 1) Oportünist kim? Revizyonist kim? **Sosyalist**'in tarifine göre: «Kim, işçi sınıfı ile köylülüğümüzün bilimsel sosyalistçe iktidar savaşı yapacak siyasî partisi olamaz, der; veya onu ZAMANI GELMEDİ! gibi altına etmiş şıh kerametile erteler ve geciktirirse, O **oportünizmin de, revizyonizmin de en iflâh olmaz katırıdır.**»

Proleter Devrimci **Aydınlık:** «Birleşmenin yolu mücadeleden geçer. İşçi sınıfı mücadelesi yeniden yükseliyor. Teslimiyetçiliği yıkalım! Halkımıza güvenelim! Hâkim sınıfların zulüm çarkını halk yığınları kırar. Proleter devrimcileri kuru gürültüye pabuç bırakmadılar. Kişisel iftira ve suçlamalar bizim mücadele yöntemimiz değildir.»